

«Затверджую»
ректор Національної музичної академії
України імені П. І. Чайковського
доктор філософії, професор,
заслужений діяч мистецтв України
М. О. Тимошенко
"..." лютого 2021 р.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Б. Ю. Решетілова
на тему «Концерт для фортепіано зі струнним оркестром у ХХ столітті:
генезис, еволюція, специфіка трактовки камерності»
на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 — «Музичне мистецтво»
з галузі знань 02 — «Культура і мистецтво»**

ВИТЯГ

**з протоколу №7 розширеного засідання кафедри історії світової музики
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
від «16» лютого 2021 року**

ПРИСУТНІ: члени кафедри історії світової музики: завідувач кафедри, доктор мистецтвознавства, професор В. Б. Жаркова; кандидат мистецтвознавства, професор Л. С. Неболюбова (*науковий керівник*), доктор мистецтвознавства, професор О. С. Зінькевич (*рецензент*), доктор мистецтвознавства, в. о. професора Ю. І. Чекан, кандидат мистецтвознавства, доцент О. Г. Антонова, кандидат мистецтвознавства, в. о. доцента Г. Є. Різаєва, кандидат мистецтвознавства, в. о. професора О. В. Сакало, викладач О. Н. Саратський, доктор мистецтвознавства, професор В. Я. Редя, кандидат мистецтвознавства, доцент О. Ю. Пономаренко, кандидат мистецтвознавства, доцент О. А. Наумова, кандидат мистецтвознавства, в. о. професора О. О. Корчова, кандидат мистецтвознавства, доцент О. А. Д'ячкова, доктор мистецтвознавства, професор О. Б. Соломонова, кандидат мистецтвознавства, в. о. професора Л. А. Гнатюк, доктор мистецтвознавства, професор, академік Національної Академії мистецтв України,

заслужена діячка мистецтв України М. Р. Черкашина-Губаренко, кандидат мистецтвознавства, доцент Т. К. Волошина, кандидат мистецтвознавства, в. о. доцента В. Б. Артем'єва,

Запрошені фахівці: доцент, кандидат мистецтвознавства., О. А. Жукова (*рецензент*).

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: Обговорення наукової доповіді аспіранта кафедри історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Б. Ю. Решетілова за результатами дисертації **«Концерт для фортепіано зі струнним оркестром у ХХ столітті: генезис, еволюція, специфіка трактовки камерності»** на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 — «Музичне мистецтво» з галузі знань 02 — «Культура і мистецтво».

Тема дисертаційної роботи «Альфред Шнітке: специфіка та еволюція трактовки жанру камерного концерту в художньому контексті епохи» була затверджена на засіданні Вченої ради Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського 24 лютого 2017 року (протокол № 9).

Тема дисертаційної роботи була уточнена в редакції «Концерт для фортепіано зі струнним оркестром у ХХ столітті: генезис, еволюція, специфіка трактовки камерності» на засіданні Вченої ради Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського 25 вересня 2020 року (протокол №2).

Науковий керівник — кандидат мистецтвознавства, професор Лариса Сергіївна Неболюбова.

СЛУХАЛИ: наукову доповідь аспіранта кафедри історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Б. Ю. Решетілова **«Концерт для фортепіано зі струнним оркестром у ХХ столітті: генезис, еволюція, специфіка трактовки камерності»** за матеріалами дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 — «Музичне мистецтво» з галузі знань 02 — «Культура і мистецтво».

Б. Ю. Решетілов доповів основні положення дисертаційної роботи: актуальність, наукову новизну, практичну цінність, основні результати дослідження.

ВИСТУПИЛИ:

Поставили запитання: доктор мистецтвознавства, в. о. професора Ю. І. Чекан, кандидат мистецтвознавства, доцент О. Г. Антонова.

Рецензенти:

(1) доктор мистецтвознавства (спеціальність: 17.00.03 – музичне мистецтво), професор О. С. Зінькевич (*відгук позитивний*).

(2) доцент кафедри виконавських дисциплін №1 КМАМ ім. Р.М. Глієра та кафедри камерного ансамблю НМАУ імені П.І. Чайковського, кандидат мистецтвознавства (спеціальність: 17.00.03 – музичне мистецтво) О. А. Жукова (*відгук позитивний*).

Науковий керівник, кандидат мистецтвознавства (спеціальність: 17.00.03 — музичне мистецтво), професор Л. С. Неболюбова (*виступ позитивний*).

Взяли участь у обговоренні роботи: завідувач кафедри, доктор мистецтвознавства, професор В. Б. Жаркова; кандидат мистецтвознавства, професор Л. С. Неболюбова (*науковий керівник*), доктор мистецтвознавства, професор О. С. Зінькевич (*рецензент*), кандидат мистецтвознавства, О. А. Жукова (*рецензент*); доктор мистецтвознавства, в. о. професора Ю. І. Чекан, кандидат мистецтвознавства, доцент О. Г. Антонова, кандидат мистецтвознавства, в. о. професора О. В. Сакало, кандидат мистецтвознавства, в. о. професора О. О. Корчова, доктор мистецтвознавства, професор О. Б. Соломонова, доктор мистецтвознавства, професор, академік Національної Академії мистецтв України, заслужена діячка мистецтв України М. Р. Черкашина-Губаренко

УХВАЛИЛИ: На підставі експертизи дисертаційної роботи, доповіді здобувача, запитань присутніх і відповідей здобувача, обговорення учасниками засідання основних положень дисертації та виступів наукового керівника й рецензентів прийняти такий висновок щодо дисертаційної роботи **Б. Ю. Решетілова «Концерт для фортепіано зі струнним оркестром у ХХ столітті: генезис, еволюція, специфіка трактовки камерності»:**

ВИСНОВОК

щодо дисертаційної роботи **Б. Ю. Решетілова**

«Концерт для фортепіано зі струнним оркестром у ХХ столітті: генезис, еволюція, специфіка трактовки камерності»

1. Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукової діяльності академії.

Актуальність теми дисертаційної роботи обумовлена тим, що концерт — один з найпопулярніших жанрів інструментальної музики у всіх європейських та американських країнах. Досі він продовжує своє існування, а композитори, виконавці та музикознавці активно до нього звертаються, адже в музичній панорамі ХХ—ХХІ століття концерт займає ледь не провідне місце. Досліджувані в дисертації твори — Концерт для фортепіано зі струнним оркестром Ф. Мендельсона, Тема з варіаціями «Чотири темпераменти» для фортепіано і струнного оркестру П. Гіндеміта, Концерт для фортепіано і струнного оркестру

А. Шнітке, Камерна симфонія № 9 «Quid pro quo» Є. Ф. Станковича — активно виконуються та користуються вельми значним виконавським попитом. Зважаючи на різноманіття проблематики наукових робіт, слід зазначити, що дослідження взаємозв'язку жанрових властивостей камерного концерту для фортепіано зі струнним оркестром із інтонаційно-образною драматургією зазначених музичних творів залишається білою плямою. Не існує і спеціальної роботи, присвяченої феномену камерного концерту для фортепіано зі струнним оркестром в цілому. З огляду на популярність даного жанру особливо у ХХ столітті, постає задача розкрити ці аспекти, адже поряд з музикознавцями їх треба розуміти в першу чергу виконавцям, що актуалізує обрану тему дисертаційного дослідження.

Актуальність описаних проблем, їх теоретичне та практичне значення відповідають планам наукової діяльності академії, що зумовило вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Метою дисертаційної роботи є окреслення історичних передумов формування камерного концерту для фортепіано та струнного оркестру та виявлення специфіки втілення композиторського підходу до реалізації жанру камерного концерту у творчості П. Гіндеміта, А. Шнітке та Є. Ф. Станковича.

Для досягнення цієї мети в роботі поставлені та вирішені такі **завдання**:

— прослідкувати історичне становлення жанру концерт та втілення його традицій у ХХ столітті з метою виокремлення елементів зародження і ствердження камерного різновиду;

— доповнити та уточнити дефініції «камерний концерт», «концертність», «камерність», «камернізація»;

— дослідити камернізацію як самостійну тенденцію, яка історично відіграла важливу роль у формуванні такого підвиду, як концерт для фортепіано зі струнним оркестром;

— виявлення жанрової генеалогії камерного концерту для фортепіано зі струнним оркестром;

— окреслити ознаки струнного оркестру у світлі інструментальної взаємодії з фортепіано;

— виконати аналіз інтонаційно-образної драматургії Концерту для фортепіано зі струнним оркестром Ф. Мендельсона, Тем з варіаціями «Чотири темпераменти» П. Гіндеміта, Концерту для фортепіано та струнного оркестру А. Шнітке, Дев'ятої камерної симфонії «Quid pro quo» Є. Ф. Станковича та екстраполювати результати на узагальнену жанрову модель концерту для фортепіано зі струнним оркестром;

— визначити типологічні ознаки камерного концерту для фортепіано зі струнним оркестром.

Об'єктом дослідження є жанр камерного концерту для фортепіано зі струнним оркестром у творчості композиторів-романтиків, П. Гіндеміта, А. Шнітке та Є. Ф. Станковича.

Предметом дослідження є становлення жанру камерного концерту для фортепіано зі струнним оркестром..

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи:

— історичний — дослідження впливів естетик епох на творчість композиторів ХХ—ХХІ століття;

— функціонально-структурний — дослідження драматургічної архітектоніки музичного твору: від елементів до цілісного охоплення композиції;

— стильовий — з'ясування індивідуальних принципів здійснення концепції музичних творів крізь призму мислення композитора та художнього контексту;

— жанровий — виявляє логіку формування жанру камерного концерту для фортепіано і струнних відповідно до його засадничих характеристик.

— компаративний — використаний для порівняння сучасного стану жанру з його історичними витоками. Цей метод також виявляє специфічні ознаки жанру у творчості персоналій відповідно до загальних установ сучасності;

— семіотичний — дослідження музичного тексту в аспекті «прихованого смислу» та їх взаємозв'язків;

— системний — закріплення місця жанрового підвиду камерного концерту для фортепіано зі струнним оркестром в історичному, творчо-особистісному та художньо-стильовому контексті;

— інтерв'ю — в бесіді з Є. Ф. Станковичем з'ясовані нові аспекти трактування Дев'ятої камерної симфонії «Quid pro quo»;

— інтонаційно-образний аналіз драматургії музичних творів.

Роботу виконано на кафедрі історії світової музики НМАУ ім. П. Чайковського відповідно до Теми № 9 «Історія світової музичної культури» згідно перспективного тематичного плану науково-дослідної діяльності НМАУ (2015–2020 рр.).

2. Формулювання наукового завдання, нове вирішення якого отримано в дисертації.

Дисертацію Б. Ю. Решетілова присвячено вирішенню актуальної наукової задачі — дослідження жанру концерт для фортепіано зі струнним оркестром в аспекті камерності у хронологічних межах від появи перших рис концертності та жанрових прототипів камерного концерту для фортепіано і струнного оркестру у

західноєвропейському музичному просторі (від початку XVII століття до межі XX—XXI століття).

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що:

— доповнено та уточнено дефініції, які є диференціальними орієнтирами для жанру камерний концерт;

— вперше проведено дослідження становлення жанрового підвиду камерного концерту для фортепіано зі струнними;

— проаналізовано твори Тема з варіаціями «Чотири темпераменти» П. Гіндеміта, Концерт для фортепіано і струнних (1979) А. Шнітке і Дев'яту камерну симфонію «Quid pro quo» Є. Ф. Станковича в аспекті інтонаційно-образної драматургії, становлення жанру та специфіки втілення традицій у камерному концерті для фортепіано зі струнним оркестром;

— введені поняття «інтенційна камернізація», «ситуативна камернізація».

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечена коректним застосуванням сучасних методів дослідження, а також співставленням одержаних результатів із широким колом літературних першоджерел.

5. Рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у розв'язання конкретного наукового завдання. Рівень обізнаності здобувача з результатами наукових досліджень інших учених.

Здобувач показав високий рівень теоретичної підготовки. Теоретична основа дослідження складається із джерел, які структуровано за такими аспектами:

— жанрова та термінологічна проблематика концерту: О. Адаєва, Айсі, О. В. Анісімов, О. Г. Антонова, М. Г. Арановський, Б. В. Асаф'єв, Н. М. Ахмедходжаєва, О. М. Батовська, І. О. Бурган, А. В. Васильєв, Л. Є. Гаккель, Б. Г. Гнілов, О. Б. Долінська, Є. В. Дуков, О. В. Колісник, І. К. Кузнецов, М. Лобанова, Є. В. Назайкінський, А. О. Ніжнік, Г. Орлов, Л. І. Повзун, І. І. Польська, О. Ю. Пономаренко, Т. В. Попова, Л. Раабен, Н. В. Сімонова, Л. М. Скрипнік, О. Соловцов, О. Сохор, Г. О. Стахевич, Є. Степанянц, М. Є. Тараканов, В. Тимофеев, Ю. Хохлов, Л. М. Царегородцева, В. О. Цуккерман, І. В. Чупріна, W. Apel, J. Richardson;

— творчість, біографія та принципи композиторського мислення Ф. Мендельсона: Г. Х. Ворбс, Є. Мейліх, M. Erickson, Stephen D. Lindeman, K. G. Walshaw,

— творчість, біографія та принципи композиторського мислення П. Гіндеміта: В. П. Варунц, С. Волков, О. Б. Долінська, Н. Левая, О. Леонт'єва, М. В. Сальнікова, В. М. Холопова, Є. І. Чигарьова, Н. Чілікіна, А. Corleoni;

— творчість, біографія та принципи композиторського мислення А. Шнітке: О. В. Бараш, Т. С. Урбах, А. В. Богданова, О. Б. Долінська, Ю. О. Грібіненко, А. І. Демченко, О. Б. Долінська, О. В. Івашкін, Н. І. Іллічова, Н. Каспарова, І. В. Кондаков, В. Н. Холопова, В. Н. Холопова, О. І. Чигарьова, Д. І. Шульгін, Karen K. Ching, Iya Mayzus, J.-V. Tremblay;

— творчість, біографія та принципи композиторського мислення Є. Ф. Станковича: О. С. Зінькевич, О. В. Колісник, С. Й. Лісецький, Г. Луніна, Ю. І. Чекан;

— теорія музики; становлення музичних інструментів; принципи оркестрування: Г. Берліоз, С. М. Василенко, О. Вєпрік, І. Гурков, Т. Отюгова, Г. Дмитрієв, В. Задерацький, П. Н. Зімін, М. Зряковський, А. Ю. Кудряшов, Л. Мазель, Є. В. Назайкінський, А. Проскурня, М. А. Римський-Корсаков, Є. О. Ручьєвська, Ю. Холопов, В. М. Холопова, М. Чулаки;

— вивчення феномену концерту в контексті персоналій: А. Л. Альшванг, Н. О. Брагінська, М. С. Друскін, В. Б. Жаркова, Д. В. Житомирський, Н. М. Зейфас, Е. Краузе, Ю. Ф. Кремльов, К. Кузнецов, І. Ямпольський, І. Мартинов, Я. Ф. Мільштейн, С. Павлишин, М. Реченко, С. В. Свірідова, Ю. Хохлов, Н. О. Хрущова, А. І. Швейцер, О. Bratishko, Fionnuala Moynihan, W. H. Grattan;

— естетика епох у філософських та культурологічних ракурсах: С. В. Анохіна, Л. Б. Архімович, Н. І. Грицюк, Л. М. Грисенко, М. М. Бахтін, А. М. Беляєва, О. М. Берегова, Н. О. Брагінська, Ю. Булучевський, В. Фомін, В. Галацька, І. Гівенталь, Л. Щукіна, Р. І. Грубер, Т. К. Гуменюк, Л. Ентеліс, А. П. Калениченко, В. Конен, І. Ю. Коновалова, Л. Корній, Б. Сюта, Б. Левік, Т. Н. Ліванова, М. Лобанова, Д. М. Малий, Л. С. Неболюбова, С. О. Ніжніков, Г. Орлов, В. Протопопов, К. Розеншильд, Н. Сімакова, П. Флоренський, О. В. Цехмістро, Т. Чередніченко, В. П. Шестакова, А. Я. Шреєр-Ткаченко, Б. Штейнпрес, L. Wittgenstein.

6. Теоретичне та практичне значення роботи полягає у можливості їх застосування в навчальних курсах «Історія західноєвропейської музичної культури», «Інтерпретація музичних творів», «Аналіз музичних творів», а також у композиторській, музикознавчій та виконавській практиці при зверненні до творчості композиторів ХХ—ХХІ століття та при зверненні до жанру камерного концерту для фортепіано зі струнним оркестром.

7. Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Основні положення дисертації опубліковано в **6** наукових працях, серед яких **3** статті у наукових фахових виданнях України, **2** статті у періодичних наукових виданнях держав-членів Європейського Союзу та **1** тези, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Решетілов Б. Ю. Пауль Гіндеміт. Тема з варіаціями «Чотири темпераменти» для фортепіано і струнного оркестру: особливості жанру, концепція людини. *Київське музикознавство*. Київ, 2019. № 58. С. 113—127.

2. Решетілов Б. Ю. Концерт для фортепіано і струнного оркестру Альфреда Шнітке: роль полістилістики у становленні інтонаційно-образної драматургії твору. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. Київ, 2019. Вип. 125. С. 16—29.

3. Решетілов Б. Ю. Фелікс Мендельсон. Концерт для фортепіано зі струнним оркестром ля мінор: романтичні принципи оновлення традиційного жанру. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. Київ, 2019. № 4 (45). С. 32—44.

публікації у періодичних наукових виданнях держав-членів ЄС:

4. Reshetilov B. The Genesis of a chamberness concert for piano and string orchestra as the natural oxymoron. *Znanstvena misel*. № 45 (1). Ljubljana, 2020. P. 4—14.

5. Решетілов Б. Ю. Композиційний вплив камернізації як один з факторів становлення драматургічного процесу у концертних творах для фортепіано з оркестром ХХ сторіччя. *International Scientific and Practical Conference World Science*. № 12 (40). Варшава, 2018. С. 56—59.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Решетілов Б. Ю. Камерна симфонія № 9 «Quid pro quo» № 9 (2000) Є. Ф. Станковича у світлі ідей соціальної психології та поліжанровості. *Science, society, education: topical issues and development prospects. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference. SPC «Sci-conf.com.ua»*. Харків, 2020. С. 351—355.

Результати дисертаційної роботи повністю відображено в публікаціях.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат (перевірку наявності текстових запозичень виконано за допомогою системи unichек.com), рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Б. Ю. Решетілова є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень.

Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Апробація відбулася у формі виступів:

— XV науково-практична конференція «Актуальні проблеми музикознавства у молодіжних дослідженнях» студентського науково-творчого товариства Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, 19 березня 2019 року (тема доповіді «П. Гіндеміт, тема з варіаціями «Чотири темпераменти» для фортепіано і струнного оркестру: особливості жанру, концепція людини»);

— Дев'ятнадцята міжнародна науково-практична конференція українського товариства аналізу музики «Динаміка становлення індивідуального музичного стилю: особистість, школа, напрямок, епоха», 5 квітня 2019 року (тема доповіді «А. Шнітке, концерт для фортепіано і струнного оркестру: трактовка жанру, полістилістика як домінуючий фактор в становленні інтонаційно-образної драматургії»);

— IX Міжнародна наукова конференція «Ювілейні та пам'ятні дати 2019 року» у НМАУ ім. П. І. Чайковського, 16 листопада 2019 року (тема доповіді «Фелікс Мендельсон. Концерт для фортепіано зі струнним оркестром *ля мінор*: романтичні принципи оновлення традиційного жанру (до 210-річчя від дня народження)»);

— IV Міжнародна науково-практична конференція «Science, society, education: topical issues and development prospects» у м. Харкові, 16—17 березня 2020 року (тема доповіді «Камерна симфонія № 9 “Quid pro quo” (2000) Є. Ф. Станковича у світлі ідей соціальної психології та поліжанровості»).

9. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Б. Ю. Решетілова відповідає спеціальності 025 — «Музичне мистецтво». Здобувачем повністю виконано освітню та наукову складову освітньо-наукового рівня вищої освіти.

10. Рекомендація дисертації до захисту.

Дисертаційна робота Б. Ю. Решетілова «Концерт для фортепіано зі струнним оркестром у ХХ столітті: генезис, еволюція, специфіка трактовки камерності» відповідає вимогам, передбаченим пунктами 9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167), а також наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017р. № 40 «Про затвердження вимог

до оформлення дисертацій».

Враховуючи високий рівень виконаних досліджень, а також актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукове і практичне значення, розширене засідання кафедри історії світової музики рекомендує дисертацію Б. Ю. Решетілова до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 — «Музичне мистецтво» з галузі знань 02 — «Культура і мистецтво».

Результати відкритого голосування:

присутні 19 осіб:

«за» — 19,

«проти» — немає,

«утримались» — немає.

Рецензент

доктор мистецтвознавства,
професор

О. С. Зінкевич

Рецензент

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри камерного ансамблю

О.А. Жукова

Головуючий на засіданні

завідувач кафедри, доктор мистецтвознавства,
професор

В. Б. Жаркова

